

duin

- ★ **KATTEN**
- ★ **BERGERBOS**
- ★ **TEXEL**
- ★ **MARQUETTE**

HET BERGERBOS

door YVONNE VAN MANEN*

Het Bergerbos is een natuurgebied ten westen van het dorp Bergen in Noord-Holland. Het bos is een mooi voorbeeld van een verzuurd binnen duinrandbos en staat bekend om zijn rijkdom aan mossen en korstmossen. WESTHOFF (1952) schreef over het Bergerbos "een zeer zeldzaam en voor ons interessant voorbeeld hoe grote natuurwetenschappelijke waarden en grote recreatie waarde samen kunnen gaan zonder elkaar te schaden". De recreatiedruk is de laatste jaren sterk toegenomen, een reden om het wel en wee van dit gebied eens nader te bekijken.

LANDSCHAP

Het Bergerbos ligt in de binnenduinrand op de resten van een "haakwal" die tussen 3500 en 1500 v Chr gevormd is uit kalkarm zeezand. Rond het begin van onze jaartelling ontstonden hierop lage, Oude Duinen. Hierop ontwikkelden zich bossen. Bij de vorming van de hier eveneens kalkarme Jonge Duinen (vanaf $\pm$ 1200 na Chr, 20 - 40 m hoog) zijn gedeeltes van het oude duinlandschap her- en overstoven. Het Bergerbos ligt in de overgangszone van het Oude landschap en de Jonge Duinen. (Bergen aan Zee 1981).

De mens oefende een sterke invloed uit op het landschap door afgravingen, bomenkappen, akkerbouw en beweiding. In de 15^e eeuw is het landschap vrijwel volledig ontbost. In het midden van de 17^e eeuw kwam echter systematisch aanplant opgang onder de Heer van Bergen, Studler van Surck. Dat restjes oud bos aanwezig waren (eikenhakhout) is overigens aannemelijk. Op een oude kaart van Johannes Blaeu, van omstreeks 1660, is te zien dat in die tijd al een groot deel van het Bergerbos begroeid is met bomen of kreupelhout.

De contouren van het nu nog aanwezige landgoed het Oude Hof zijn op deze kaart ook al te zien. Samen met een deel van wat we nu het Bergerbos noemen vormt het een van de meest noordelijk gelegen landgoederen langs de binnenduinrand van Noord-Holland. Het lanenpatroon van het park is in het Bergerbos ook nu nog te zien (o.a. Guurtjeslaan). In de laatste drie eeuwen is

in het bos regelmatig gekapt en heraanplant, waarbij het hout werd gebruikt als brandstof en geriefhout. Sinds de vijftiger jaren is het Bergerbos in beheer bij de gemeente Bergen. Het Bergerbos is $\pm$ 100 ha groot en bestaat uit bos, heide en een stuk open duinterrein.

Het bos omvat $\pm$ 78 ha loofbos met daarin verspreid heidevelden en $\pm$ 5 ha naaldhout. In het zuidoostelijk deel ligt de "Muziektuin", $\pm$ 2,5 ha groot, een loof- en naaldbos waarin een heemtuin gemaakt wordt. Het open duinterrein is $\pm$ 25 ha groot en ligt in de overgang van het Oude duinlandschap en de Jonge duinen, langs de noordwest rand van het bos en grenst van het Noordhollandsduinreservaat (zie fig. 2).

VEGETATIE

Loofbos met heidevelden

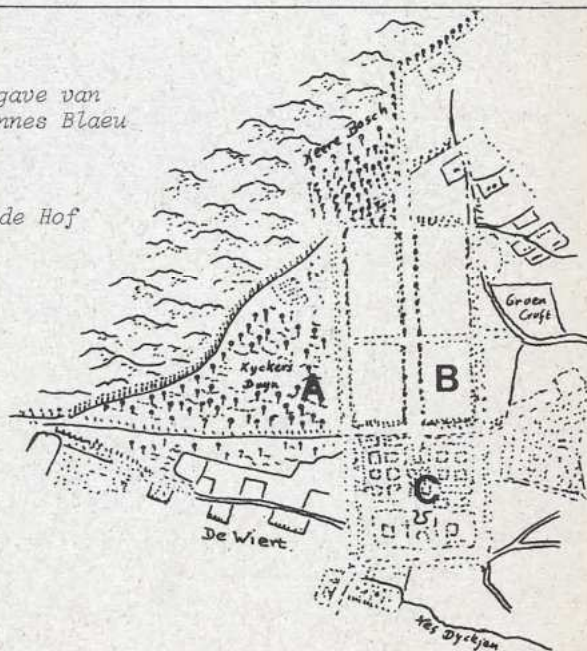
Het bos vormt het grootste boscomplex langs de binnenduinrand ten noorden van Haarlem. Het merendeel bestaat uit eiken-berkenbos, zoals dat voorkomt op zeer oude, zure grofkorrelige zandgrond (BARKMAN 1947). Het samenspel van plantengroei en regen heeft er voor gezorgd dat de van nature al voedsel- en kalkarme bodem uitgeloofd is, waardoor nu een zure, zeer voedselarme bodem aanwezig is onder grote delen van het bos. Vooral in de laatste decennia neemt het areaal van het eiken-berkenbos onrustbarend af (WESTHOFF & DEN HELD 1975).

Het loofbos bestaat grotendeels uit laag eiken kreupelhout zo'n 3-5 meter hoog met daartussen Zachte berken en Kamperfoelie. De bomen zijn overdekt met Korstmossen, algemene soorten als Hamermos (*Parmelia sulcata*) en Geweimos (*Evernia prunastri*), maar ook zeldzame soorten als *Pertusaria leioplaca* en *Lepraria candelaris* (die geen Neder-

* Foto's en tekeningen van de schrijfster.

Fig. 1
Schematische weergave van de kaart van Johannes Blaeu ($\pm$ 1660).

A Het Bergerbos
B Park van het Oude Hof
C Het Oude Hof

landse naam hebben). De relatief nog schone lucht bij Bergen maakt deze korstmossrijkdom mogelijk. (APTROOT 1978). De ondergroei bestaat hoofdzakelijk uit een rijke verscheidenheid aan mossen, zoals Kussentjesmos (*Leucobryum glaucum*), dat in uitgestrekte velden voorkomt onder het kreupelhout. Het is een kwetsbaar vegetatietype met een zeer langzame groei. Kussentjesmos is een mos van zure eiken- en beukenbossen, dat in Noordholland verder vrijwel niet voorkomt. Andere karakteristieke soorten zijn Riempjesmos (*Rhytidiadelphus loreus*), Gerimpeld platmos (*Plagiothecium undulatum*) en een Kronkelsteeltje (*Campylopus flexuosus*). Het aantal bodembewonende mossoorten is sinds 1947 niet duidelijk achteruitgegaan (BARKMAN 1941, 1947 en KEIZER 1975), wel de hoeveelheden waarin ze voorkomen.

Op de bomen komen ook karakteristieke mossoorten voor als Sikkelsterretje (*Dicranoweisia cirrhata*) en een

Palmpjesmos (*Isoetecium myosurides*). Sinds 1947 zijn een groot aantal soorten die op de bomen voorkwamen verdwenen o.a. twee soorten Kroesmossen (*Ulotrichum ulophyllum* en *Ulotrichum bruchii*). (BARKMAN 1947 en KEIZER 1975).

De spaarzame aanwezigheid van kruiden is karakteristiek voor deze bossen. Waar het mosdek minder gesloten is komen in de ondergroei droogteminnende soorten voor als Dauwbraam, Zandzegge, Schaperas, Roodzwenkgras, Zachte Witbol en Breedbladige wespensorchis. Daarnaast zijn Blauwe bosbes en Hengel aanwezig,

kenmerkend voor bossen van arme, zure zandgrond.

Langs de Eeuwigelaan en in het oostelijk deel (de lager gelegen delen) komen in de ondergroei meer voedsel- en vochtminnende soorten voor als Nagelkruid, Hondsdraf, Kleefkruid, Speenkruid, Robertskruid en Koekoeksbloem. In het oostelijk deel, dat door parkaanleg het meest be-

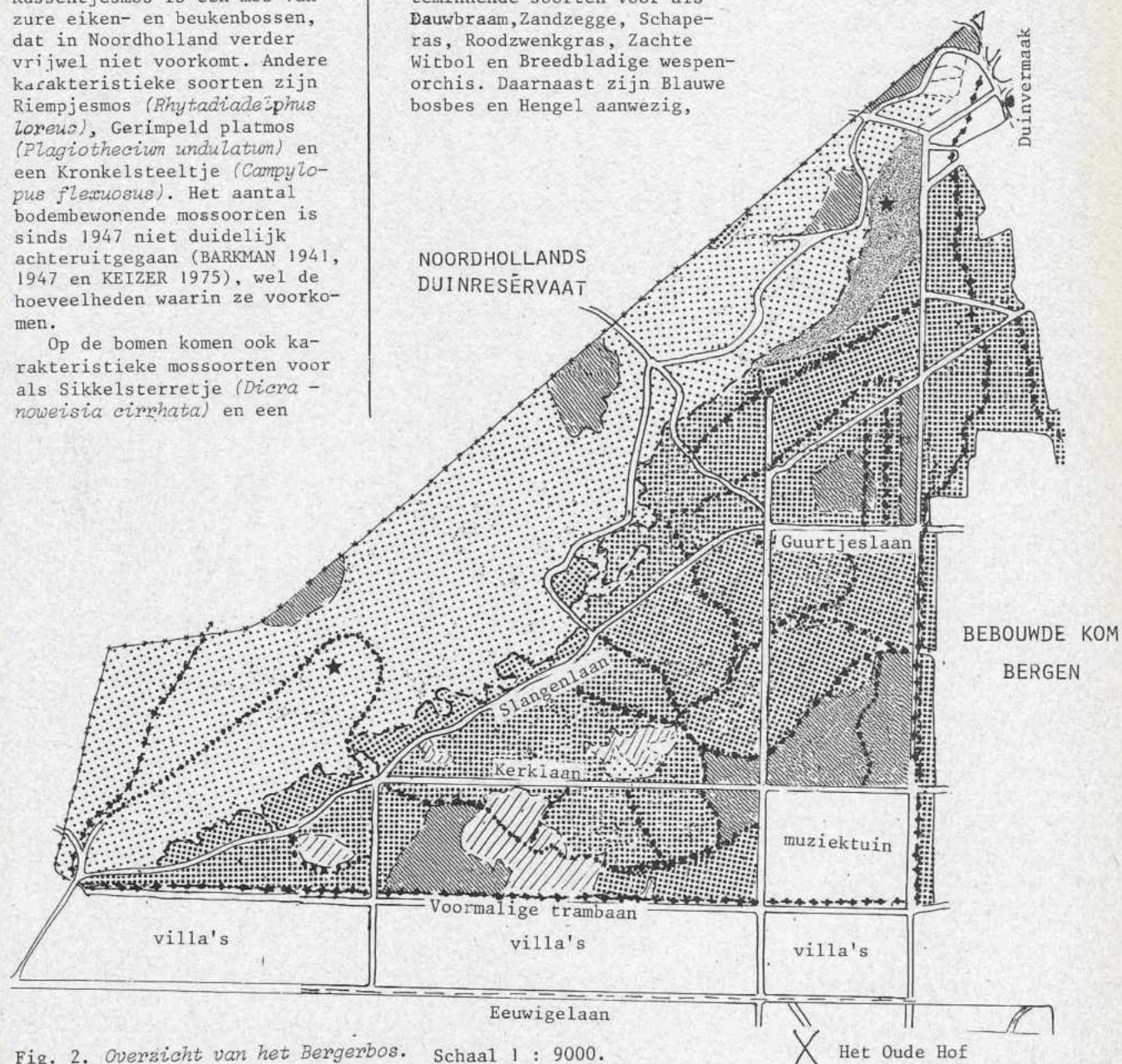

Fig. 2. Overzicht van het Bergerbos. Schaal 1 : 9000.

LEGENDA

- open duinterrein
- eikenbos
- heide
- dennebos

- verharde weg
- onverharde weg
- voetpad
- ruitpad

- grenzen vegetatie-eenheden
- hek
- uitkijkduin

invloed is komen dennen, Beuk, Amerikaanse vogelkers, Esdoorn en Sporkehout voor naast Zomereik. De ondergroei is er minder mossenrijk (PROV. WALTERSTAAT 1979).

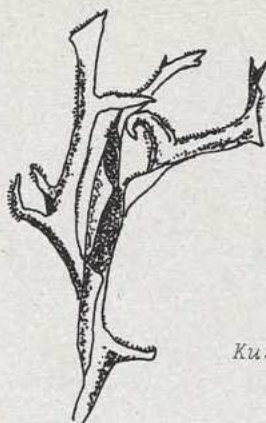
Bij de uitspanning "Duinvermaak" komt een stukje puur Beukenbos voor, wat van nature weinig ondergroei heeft, maar wel rijk is aan micro-korstmossen.

In het bos komen verder mossenrijke walletjes voor, vooral langs voormalige duinrellen (beekjes), die al lange tijd droog staan. Hier groeien Eikvaren, Brede stekelvaren en Klimop.

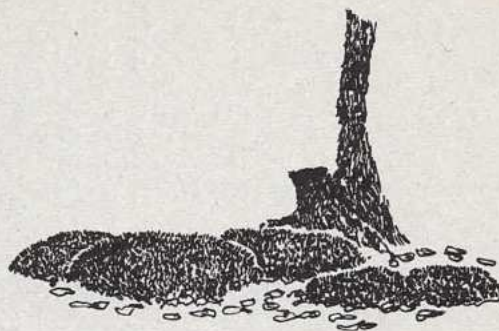
Dubbelloof, een varen van zure voedselarme vochtige bossen groeide er vroeger, ze is nu niet meer aangetroffen (BARKMAN 1947, PWS 1979). De verspreid in het bos voorkomende heidevelden bestaan uit soortenarme, droge struikheidebegroeiing met af en toe wat Berken en Helm, Buntgras, Schapegras en Zandzegge op de open plekken. Dit zijn pioniersoorten van droge, open zandgrond. Het voorkomen van deze struikheidevelden wijst op het zure, kalkarme karakter van de bodem.

Dennenbos

Vooraf in het oostelijk deel van het Bergerbos komen wat stukjes dennebos voor, aangeplant tussen 1870 en

Cetraria pinastri, een korstmos dat voorkomt op eiken in het Bergerbos.

Kussentjesmos aan de voet van een eik.

1946. Grove- en Oostenrijkse den groeien er, terwijl in de ondergroei veel Zandzegge, Boskruiskruid en opslag van Zomereik voorkomt.

Open duinterrein

Hier komt een begroeiing voor van mossen, korstmossen, grassen en kruiden met soorten als Buntgras, Paashaver, Schermhavijskruid en Zandblauwtje die kenmerkend zijn voor een meer kalkarme bodem. In het korstmosdek overheersen vele soorten Rendiermos (*Cladonia's* 20 soorten!). Deze begroeiing is erg gevoelig voor

betreding. De open plekken die ontstaan zijn, worden afgedekt met takken, hieronder komen naast Buntgras en mossen ook ruderales soorten voor als Brandnetel en Wilgenroosje. Daarnaast komen op open getrapte plekken Helm en Zandzegge, zandbinders bij uitstek, veelvuldig voor. Waar nu open plekken en gestoorde begroeiingen optreden waren vroeger merendeels korstmosrijke begroeiingen aanwezig.

BROEDVOGELS

In de Bossen rond Bergen is regelmatig naar vogels gekeken. Het IVN Noord-Kennemerland heeft in 1968, 1975, en 1980 het Bergerbos geïnventariseerd op broedvogels (MONSEES en TAMIS 1969, TAMIS 1976 en TAMIS 1982). Aan de hand van deze gegevens wordt een schets van de broedvogelbevolking gegeven en waar mogelijk wordt ingegaan op de veranderingen.

Open duingebied

In 1968 broedden hier Veldleeuwerik, Boompieper en Stormmeeuw. Van deze drie soorten kwam in 1975 alleen de Veldleeuwerik nog voor. Opmerkelijk was toen het broedgeval van een Boompieper, een soort die tegenwoordig als bedreigd wordt beschouwd. Het duingebied is vogelarm, de soorten die aan open terrein gebonden zijn komen het ene jaar wel tot broeden en het andere niet. In aangrenzende gebieden komen ze in aanmerkelijk hogere dichtheden voor.

Mosses karakteristiek voor de zure, voedselarme bodem.

Knopjesmos

Gaffeltandmos

Riempjesmos

In de hoge duinen bij "Duinvermaak" broeden Boomkruipers en Grote bonte spechten en een kleine kolonie Kauwtjes. Kenmerkend voor beuken- en eikenbossen is de Fluiter die in het Bergerbos in wisselend aantal tot broeden komt. In 1980 broedde er een Boomklever in het bos, terwijl de Staartmees in tegenstelling tot 1968 en 1975 in 1980 juist niet meer als broedvogel is aangetroffen.

In 1968 broedde er in het Bergerbos nog 10 paar Nachtegallen, in 1975 geen enkel paar, maar in 1980 weer twee. In de rest van de gemeente blijkt het aantal broedparen vrij constant te zijn zodat de oorzaken voor de achteruitgang vooral binnen het Bergerbos gezocht moeten worden. Verder broeden in het bos park- en bosvogels als Groene specht, Zanglijster, Zwartkop, Tuinfluiter, Tiftjaf, Glanskop, Roodborst, Winterkoning en Merel. Heggemus, Fitis en Vink zijn in de afgelopen twintig jaar in aantal achteruitgegaan. Veldleeuwerik, Boerenzwaluw, Grasmus en Witte Kwikstaart verdwenen helemaal.

De meeste soorten en hoogste aantallen komen voor in de vochtige bosgedeeltes. In het droge eikenbos zijn de dichtheden beduidend minder.

BEDREIGINGEN

Twee belangrijke oorzaken voor de verarming van de flora en fauna zijn de lagere grondwaterstand en de toegenomen recreatie. Vooral op de recreatie zal in deze paragraaf dieper ingegaan worden, omdat de invloed groot is en wij van mening zijn dat de negatieve gevolgen hiervan door een doelmatig beleid en beheer aanmerkelijk verminderd kunnen worden.

Verdroging

Door het bos lopen voormalige duinrellen (duinbeken). Ze liggen al jaren droog, de verdroging is al voor de eeuwwisseling begonnen. De verdroging is veroorzaakt door drinkwateronttrekking (in het Noord- hollandsduinreservaat) en naaldbosaanplant in aangrenzende duingebieden.

Recreatiesituatie

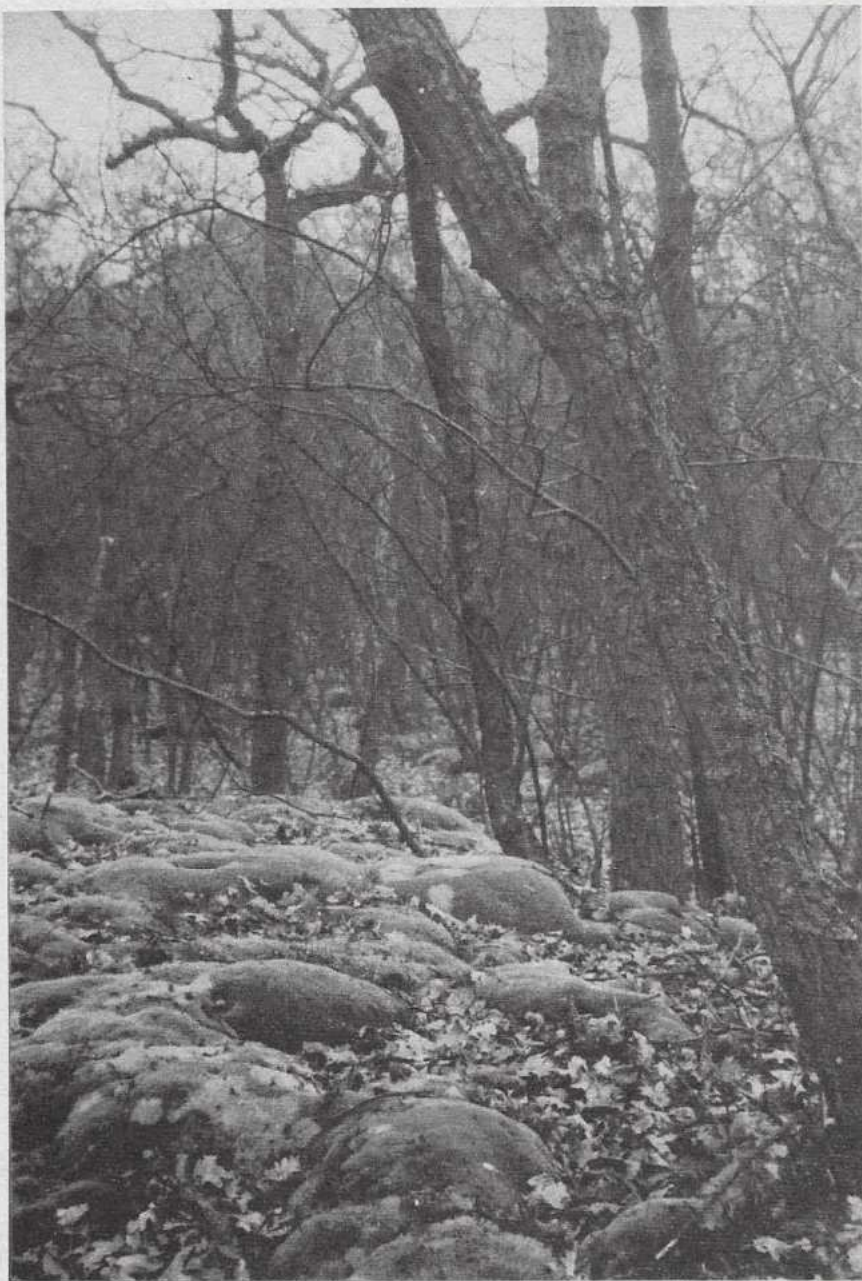
Het Bergerbos is vrij toegankelijk voor wandelaars op

wegen en paden. Het terrein is op veel plaatsen ontsloten, van uit het aangrenzende Noordhollandsduinreservaat zijn er drie ingangen en vanuit Bergen zijn er tien openbare wegen die naar het bos voeren. De meeste tuinen van de villa's die aan het bos grenzen, hebben een hekje daarnaartoe. Het gaat hier om ruimdertig particuliere ingangen. Door het bos en de heide lopen een aantal onverharde en met houtsnippers verstevigde paden. Door het open duingebied loopt een pad naar de bosrand. Behalve de officiële paden zijn er legio wilde paden, vooral in de strook langs de bebouwde kom. Schertsend wordt wel eens gezegd dat rond ie-

dere boom een paadje loopt. De grote hoeveelheid paden hangt samen met het grote aantal bezoekers en ingangen. Omdat het bos dicht bij de bebouwde kom ligt, is het sterk in trek voor het dagelijkse ommeetje of om de hond even uit te laten. Daardoor is het bezoek ook op door- de- weekse- dagen groot in vergelijking met andere duingebieden.

Het is toegestaan om honden mee te nemen en zelfs los te laten lopen. In het broedseizoen worden bordjes opgehangen met het verzoek om de honden aan te lijnen, maar dit is niet meer dan een vriendelijk verzoek zonder sanctiemogelijkheid. Het al of niet instellen

Kussentjes mos aan de voet van met korstmossen bedekte eiken.

Korstmossen op eikje.

van een aanlijngedod heeft in de gemeenteraad en plaatselijke pers al tot hevige discussies geleid. Feit is dat het Bergerbos een van de weinige plaatsen is, waar de honden vrij mogen los lopen. Daar wordt veel gebruik van gemaakt. Zo zijn er gevallen bekend dat complete hondenclubs uit de Zaanstreek hierheen komen.

Twee duintoppen zijn geschikt gemaakt als uitkijkpunt door er trappen over te leiden. Het noordoostelijke uitkijksduin maakt deel uit van een ingerast pad naar een grote duinvallei, die is vrijgegeven voor de recreatie. De vallei en zijn hellingen zijn geliefd speel-terrein voor de kinderen, hoewel er verder geen voorzieningen zijn getroffen. Door de ligging langs de rand van het Bergerbos bij het grote parkeerterrein van "Duinvermaak", heeft deze vallei een bufferende werking door de opvang van recreanten met kinderen. Door het bos lopen twee ruiterspaden. Omdat het particulier paarden- en ponybezit in Bergen groot is wordt hiervan druk gebruik gemaakt. Aan het rijden zijn geen kosten verbonden en omdat er geen limiet is voor het aantal ruiters, is er door de gemeente geen vat op te krijgen. Uit een enquête met de ruiters blijkt dat er grote behoefte bestaat aan een rondgaand ruiterspad. Dit pad zou grotendeels door het open diungebied moeten lopen.

Recreatie-effecten op planten

Direkte invloeden door be-

trekking van recreanten en honden zijn het kapot lopen van mossen- en plantendek. Allerlei bodemkundige verschillen en overgangen vervagen en de verstuiwingskans neemt toe. Door afval en hondeuitwerpselen verandert de chemische samenstelling van de droge voedselarme bodem in voedselrijke richting.

Indirecte betredingsinvloeden zijn het laag blijven van de vegetatie en verminderde bloei. De verscheidenheid aan verschijningsvormen (bladgrootte e.d.) en de soortenrijkdom neemt af (VAN DER WERF 1972).

Volgens UDO DE HAES & VAN DER ZANDE (1977) is betredings-schade het grootst in uitge-loogde en kalkarme diungebie-den. Vooral zuidhellingen met Buntgras, Duinroos, mossen en korstmossen zijn bijzonder kwetsbaar. Deze vegetaties zijn snel kapot gelopen en beheersmaatregelen als takken leggen en helm inplanten kunnen verstuiwing goed tegengaan maar daarmee komt de oorspronkelijke plantengroei nog niet terug. Het proces van uitlo-ging en humusvorming duurt in dit soort terreinen vele tien-tallen jaren tot meer dan hon-derd jaar (STEENKAMP e.a. 1981). In de praktijk is hier sprake van een onomkeerbaar proces.

De bodemkorstmossen en de plakken kussentjesmos groei-en zeer langzaam en zijn sterk gevoelig voor betreding. Het is niet toevallig dat deze soorten het meest florissant groeien in de minst belopen en ingerasterde delen. In droge

en voedselarme duinen als het Bergerbos leidt betreding al snel tot nivellering.

Recreatie-effecten op vogels

Als een vogel tijdens het vestigen van het territorium of tijdens het broeden te vaak gestoord wordt, kan de broed-poging opgegeven worden. Uitwij-ken naar aangrenzende gebieden is meestal niet mogelijk in het broedseizoen omdat deze al bezet zijn, zo ze al geschikt zijn. Indirect beïnvloedt de recreatie de broedvogels door veranderingen in het foura-geer- en nestgebied (bijv. de vegetatie en insecten-fauna).

Waarschijnlijk zijn vooral de versnippering van het ter-rein en de hoge recreatiedruk er de oorzaak van dat het ka-rakter van het diungebied nau-welijks tot uitdrukking komt in de broedvogelsamenstelling.

TAMIS (1976) berekende dat in het Bergerbos meer dan veer-tig procent van de vogelsoor-ten op de bodem of lager dan één meter broeden. Het grote aantal wandelaars en honden die dagelijks het gebied door-kruisen, hebben een sterk na-delige invloed op deze broed-vogels. Vooral de rondrennende en rondsnuffelende honden wer-ken verstorend voor kwetsbare bodembroeders als Fitis, Flui-ter en Nachtegaal. Bij de IVN-inventarisaties is alleen ge-keken naar het aantal territo-ria. Over het aantal jongen wat uiteindelijk groot wordt is niets bekend. Niet zo gun-stige voorbeelden zijn de twee Nachtegalenterritoria uit 1980 waar aan het eind van het sei-zoen geen broedzorg meer werd gezien. Een hoog aantal broed-vogels betekent niet automa-tisch dat er veel jongen groot worden en kan dus een verte-kend beeld geven van de werke-lijke situatie.

Recreatie en paden

Aan de hand van oude en nieuwe luchtfoto's is berekend dat de paddichtheid per hecta-re in vele diungebieden de laatste jaren sterk is toegenomen. Dit hangt samen met een hogere recreatiedruk (WERKGROEP RECREATIE WADDENVERENIGING 1977) Uit mededelingen van Bergenaren die het gebied van vroeger kennen blijkt dat het bos toen veel minder druk bezocht werd.

De toename van de padlengte betekent een direct verlies van oppervlakte natuurgebied,

maar ook extra menselijke invloeden. TEN HOUTEN e.a. (1974) stellen dat een breed pad een uitstraling van tien meter naar iedere kant geeft. Nieuwe, wilde paden verkleinen de maaswijdte van het padennet en veroorzaken verdere versnippering, waardoor de menselijke invloed in het terrein steeds meer toeneemt.

HUIDIG BEHEER

Het bergerbos is in beheer bij de gemeente. In het Algemeen bestemmingsplan 1 (1973) wordt het gebied grotendeels aangeduid als Natuurreservaat, zijnde een bos met een functie als natuurgebied. In de praktijk is het echter daarnaast een recreatiegebied.

Natuurbeheer

Om nivellering van het terrein tegen te gaan is een deel ingerasterd.

In + 30 ha bos wordt gekapt, uitgedund en aangeplant, voor de instandhouding van een bos met een zo gevarieerd mogelijke houtopstand en om in het naaldbos de opslag van loofbomen te bevorderen. De Amerikaanse Vogelkers wordt bestreeld door uittrekken en kappen. In de omheinde "Muziektuin" worden soorten uit de binnenduinsrand aangeplant voor educatieve doeleinden. In het overige deel is praktisch geen onderhoud.

De heide wordt om de tien jaar gemaaid, voor verjonging en om een heidehaantjesplaag te voorkomen.

In het openduingebied worden op plekken waar de begroeiing verdwenen is en verstuiwing optreedt, takken neergelegd, dit gebeurt over aanzienlijke oppervlakten.

Recreatiegeleiding

Om inloop te voorkomen en het bezoek tot het toch al grote aantal toegangen te concentreren, worden aan het begin van wilde paden, meidoorn-takken neergelegd. Deze barrières zijn voor een aantal bezoekers niet onoverkomelijk, de takken moeten regelmatig aangevuld worden.

Om het ontstaan van plassen op de paden te voorkomen, wordt bladafval op de paden verwijderd. Hierdoor wordt voorkomen dat om de plassen heen slui-paden ontstaan.

In de heide worden de zandpaden met dikke boomstammen van de heide afgeschermd, waartussen boomschors wordt gestrooid. Dit alles om verdere verbreding van de paden tegen te gaan.

Gedurende werkdagen controleert de boswachter, deze zorgt met enkele medewerkers voor het onderhoud van het gebied. In het weekend surveilleren vrijwilligers in een roulatiedienst, waarbij de nadruk ligt op het geven van voorlichting.

AANBEVELINGEN

De in de inleiding geciteerde regels van WESTHOFF zijn helaas verleden tijd. De grote toename van de bevolking in Noord-Holland en ook in Bergen zelf, alsmede de betere bescherming van omliggende duin- en bosterreinen en de ligging direct tegen de bebouwde kom, hebben er toe bijgedragen dat het Bergerbos meer in gebruik is als honden-uitlaat- en recreatieterrein dan als natuurreservaat. Dit heeft duidelijke gevolgen gehad voor de bodembegroeiing (heide, mossen en korstmossen) en voor vogels. Om een einde te maken aan de aftakeling van het gebied zullen een aantal maatregelen genomen moeten worden.

* Voor de kwetsbare bodembegroeiing en de broedvogels is het de hoogste tijd het besluit te nemen dat honden het gehele jaar door aan de lijn gehouden moeten worden in het Bergerbos.

* Het aantal toegangswegen is te groot en zal teruggebracht moeten worden. Er treedt hierdoor zonering op waardoor de bossen met de kwetsbare kus-sentjesmos-begroeiing beter beschermd worden. Deze hebben een zeer geringe draagkracht en kunnen niet als buffer dienen voor het achterliggende duin-terrein.

* Het ontstaan van nieuwe paden moet tegengegaan worden met het leggen van meidoorn-takken, zoals al wordt gedaan, dit kan aangevuld worden met het plaatsen van kniehoge hekjes in de begroeiing op plekken waar veelvuldig nieuwe slui-paden ontstaan. Door het plaatsen van de hekjes in de begroeiing wordt het natuurlijke karakter zo weinig mogelijk aangetast.

In het heidegebied is het zaak de padgeleiding m.b.v. boomstammen af te maken.

Plannen voor een rondgang van het ruiterpad door het duinterrein moeten verworpen worden, het gebied mag niet nog verder doorsneden worden.

Dit alles opdat het Bergerbos ook in de toekomst zowel van grote natuurwetenschappelijke waarde als van grote recreatieve waarde zal zijn!

LITERATUUR

- APTROOT, A., 1978. Korstmossen rond Bergen, Ongepubl.
BARKMAN, J.J., 1947, Enige sociologische en plantengeografische opmerkingen over het Bergerbos. Ned. kruid-

Betreden heideveld.

- kundig Arch. 54:55-59.
- BARKMAN, J.J., 1941. Over de mosflora van de omgeving Alkmaar. NKA 51:55-59.
- BARKMAN, J.J., 1947. Aanvullingen op de mosflora van de omgeving van Alkmaar. NKA, 54:60-67.
- BERGEN AAN ZEE, 1981. Badplaats sinds 1906, Pirola, Schoorl, 32-37.
- TEN HOUTEN DE LANGE & S. VAN DER WERF, 1974. Recreatie en vegetatie in het waddengebied. ANWB.
- KEIZER, P., P. HOVENKAMP & C. VAN SCHAIK, C., 1975. Bergen weekend. Kruipnieuws 37 (1) KJN/NJN.
- MONSEES, G.R. & A.J.W. TAMIS, 1969. Broedvogelinventarisatie van het gemeentelijk natuurreservaat te Bergen. De Pieper, 8, (6).
- PROVINCIALE WATERSTAAT NOORD-HOLLAND. Gegevens uit het bestand van de provinciale milieuinventarisatie. (N.B. voorzover van gegevens uit het bestand van de Provinciale Milieuinventarisatie gebruik is gemaakt, komen de in dit artikel gepresenteerde interpretaties en conclusies voor rekening van de auteur). 1979.
- STEENKAMP, c.s., 1981. In het spoor van de dragline Duin, 4.
- TAMIS, A.J.W., 1976. Broedvogelinventarisatie van het Bergerbos-en Duingebied. De Pieper, 15, (5).
- TAMIS, A.J.W., 1981. Broedvogelinventarisatie van het Bergerbos- en Duingebied. De Pieper 20, (12).
- UDO DE HAES, H.A. & A. N. VAN DER ZANDE, 1977. Recreatie en natuurbewoud in de duinen. Recreatie 7.
- WERF, S.F. VAN DER, 1972. Effecten van recreatie op de vegetatie in natuurterreinen. Natuur en Landschap 26, (2).
- WERKGROEP RECREATIE, Waddenvereniging, 1977. Eilanden onder de voet.
- WESTHOFF & DEN HELD, 1975. Plantengemeenschappen van Nederland.
- WESTHOFF, 1952. Perikelen in de Bergerduinen.
- ZANDE, A.N. VAN DER, c.s. 1980. Open luchtrecreatie en de dichtheid van enkele broedvogels in de duinen. Recreatievoorzieningen 18, (1 en 2).

DE SCHOORLSE DUINEN, resultaten na anderhalf jaar overleg

door THEO BAKKER & BERT BUIZER *

Een kleine twee jaar na de studiedag die de werkgroep Duin & Kust in september 1981 organiseerde krijgt een verstuivingsexperiment in de Schoorlse duinen een kans. Over dit experiment en andere punten betreffende de onderhandelingen gaat dit artikel.

Ongeveer twee jaar geleden, in augustus 1981, publiceerde de werkgroep 'Duin & Kust' het rapport 'De Schoorlse duinen als natuurgebied, naar een ander beheer', dat als middenkatern werd opgenomen in 'Duin' (4) 1981 nr. 3. Deze publikatie en de daaraan gewijde studiedag over het beheer in de kalkarme vastelandsduinen vormde de basis en het begin van een aantal gesprekken tussen het Staatsbosbeheer (SBB), belast met het beheer van de Schoorlse boswachterij, en de werkgroep Duin & kust (D&K). Op 11 februari j.l. heeft een voorlopig laatste gesprek in een serie van 6 à 7 plaatsgevonden. Deze gesprekken duurden meestal een halve dag; enkele malen werden ze gevolgd door terrein-bezoek. Tijdens deze excursies werden onder andere het heidebeheer,

de verstuiving en het beleid in de meeuwenkolonie aan de orde gesteld. Het lijkt ons nuttig enige resultaten van de gesprekken weer te geven. De volgende punten zijn onder andere aan de orde gekomen:

1. toelaten en stimuleren van verschuivingen;
2. gladschuiven van duinhellingen met bulldozers en vervolgens inplanten van dennen op de hellingen;
3. omzetting naaldbos in loofbos;
4. omzetting naaldbos in andere vegetaties;
5. recreatie;
6. beheer van beuken op de binnenduinrand.

De eerste twee punten zijn uitgebreid aan de orde geweest; de overige punten hoegenaamd nog niet.

Toch enkele opmerkingen

hierover: SBB ziet het naaldbos als pionier ('wegbereider') voor latere loofhoutontwikkelingen. Met betrekking tot het punt recreatie kan gesteld worden dat D & K wat lichtvaardig over deze problematiek is heengestapt. Activiteiten ter stimulering van de recreatie door SBB zijn niet te verwachten.

Als opmerking in het algemeen kan gesteld worden dat de standpunten over en weer besproken zijn; dit heeft geleid tot tal van verduidelijkingen en tot meer begrip voor elkaars stand- en uitgangspunten. De grootste winst lijkt geboekt te zijn bij de eerste twee punten van de opsomming van onderwerpen die aan de orde zijn geweest. Tijdens de gesprekken bleek dat SBB meer dan 200 ha duinterrein heeft aangewezen waar verstuivingen vrij spel kunnen krijgen. Deze oppervlakte be-

* namens Werkgroep Duin en Kust